

Acil Sağlık Hizmetlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği

Mehmet DOĞAN¹

Giriş

İş, insanlara yaşamlarında statü kazandıran, tatmin duygusu yaşatan, toplumsal kaynaşmayı sağlayan sosyal bir faktör olmakla birlikte; kimyasal, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik pek çok nitelikleri ile de insan sağlığını etkiler (1). Bu yüzden iş ve meslek, sağlığı etkileyebilir. Bu etkilenme işin yapıldığı yere ve yapılış biçimine göre değişebilir. Maden işçilerinde pnömokonyozun sık görülmesi işin yapıldığı yere, berberlerde varisin sık görülmesi ise işin yapılış biçimine bağlıdır. Bunun yanında sağlık olayı, meslek seçimini etkileyebilir. Bazı hastalıkları olan bireyler belli meslekleri yapamazlar veya mesleğe girişte bir eleme varsa belli hastalıkları olanlar bu mesleğe alınmazlar. Ayrıca meslek ile sağlık olayı arasında sekonder bir ilişki bulunabilir. Öğrenim düzeyi hem meslek seçimini hem bazı hastalıkların görülme sıklığını etkileyebilir (2).

İş sağlığı ve güvenliğine açısından en riskli gruba dahil olan sağlık işletmelerinin en özel alanlarından birinde görev yapan acil sağlık çalışanları, yapmış oldukları sağlık bakım hizmetlerini sunarken diğer taraftan hizmetin özelliğinden kaynaklanan nedenlerden dolayı tehlike ve risklere maruz kalabilmektedirler. Bu bölümde ise, acil

sağlık çalışanları özelinde sağlık çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği sorunları, çözüm önerileri ve yasal düzenlemeler üzerinde durulacaktır.

1. İş Sağlığı ve Güvenliği ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde iş ile ilgili ilk kanun 1936 yılında yayınlanan “İş Kanunu”dur. Belli aralıklarla günnün şartları uygun olarak değişikliğe uğrayan İş Kanunu, 2003 yılında en son halini almıştır. İş Kanunu’nda çalışma hayatını, asgari çalıştırma yaşını ve ücretlerini, iş akdi vb. genel koşulları tanımlanmıştır. Kanunda yer alan bazı hükümler şu şekilde özetlenebilir. Asgari çalıştırma yaşını 15 olarak belirlenmiştir. İş veren ile işçi arasındaki sözleşmeleri, iş akdinin sonlandırılması, akdin fesih koşulları, engelli istihdamı koşulları kanunda tanımlanmıştır. Ücretler başlığı altında, asgari ücretler, zamanında ödeme, fazla mesai ve yıllık izinde ki ücretleri düzenlenmiştir. Kanunda, asgari çalıştırma yaşını 15 ve haftalık çalışma süresi 45 saat olarak belirlenmiştir. Çalışma süresinde yürütülen faaliyetler, dinlenme süreleri, gece çalışma, doğum veya gebelik hallerinde çalışma sürelerini kanunda açıkça belirtilmiştir. Doğum izni doğumdan önce 8, doğumdan sonra 8 hafta

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Erciyes Üniversitesi Halil Bayraktar Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, mehmetdogan@erciyes.edu.tr

E Grubu: Fizik etkenlerle oluşan meslek hastalıkları, iyonizan radyasyon infra red ışınlar, gürültü, titreşim gibi 7 alt grupta 12 meslek hastalığı bulunmaktadır.

Mesleki deri hastalıkları, Tüberküloz, Hepatit B, AIDS, Kızamık, Kızamıkçık, Kabakulak, Suçiçeği, Menengokoksik Menenjit, GİS Enfeksiyonu, Lejyoner Hastalığı, Difteri, Boğmaca, Sarıhumma, Herpes Enfeksiyonu sağlık kurumlarında ve sağlık çalışanlarında sık görülebilecek meslek hastalıklarıdır (38).

Ülkemizde, meslek hastalığı uzmanlığının olmaması, hekimlerin meslek hastalıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları gibi nedenlerden dolayı meslek hastalığı tanısı konulmasında sorun yaşanmasına neden olabilmektedir. Meslek hastalığından korunmada işveren iş yerindeki riskleri ortadan kaldırarak ya da daha az zararlı hale getirerek ve çalışanlara kişisel koruyucu malzemeleri temin etmelidir. Çalışanlarda ortamdaki risklere karşı kişisel koruyucular kullanılmalıdır. Devlet ise yapması gereken en önemli görevi olan meslek hastalıklarının bildirimi ve denetlemesine yönelik görevini yerine getirerek meslek hastalıkları önenebilir.

Sonuç

Acil sağlık çalışanları, rutin acil durum ve afetler gibi insanların en zor durumunda sağlık bakım hizmeti sunmaktadır. Bu zor görevi yerine getirirken acil sağlık çalışanları kendi sağlıklarını korumaya yönelik önlemleri almaları gerekir. Önlemleri alabilmesi için çalışma alanlarına yönelik riskleri iyi bilmesi gerekir. Ortamda var olan riskleri yönelik çalışanların, işverenlerin, yöneticilerin ve kamunun üzerine düşen görevleri yerine getirmesi önemlidir.

Kaynaklar

1. Akbulut T. İşçi Sağlığına Giriş. 6. Baskı, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayını, 2001: 45
2. Ceyhan O, Gün İ. (2009). İş Sağlığının Genel İlkeleri. Öztürk, Y., Günay O. (Ed.). Halk Sağlığı içinde (s. 1459-1502). (Birinci Baskı). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.

3. 22 Mayıs 2003 tarihli 4857 sayılı “İş Kanunu” <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf> (Erişim Tarihi: 25.12.2019)
4. 20 Haziran 2012 tarihli 6331 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu” <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6331.pdf> (Erişim Tarihi: 25.12.2019)
5. 31 Mayıs 2006 tarihli 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası” <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> (Erişim Tarihi: 25.12.2019)
6. http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari (Erişim Tarihi: 25.12.2019)
7. Bayraktar, B., Uyguçgil, H., Konuk A. Türkiye Madencilik Sektöründe İş Kazalarının İstatistiksel Analizi, Madencilik, 2018, Özel Sayı, 85-90.
8. Ertem M., Çan G. Türkiye Sağlık Raporu 2014, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER).
9. 26 Aralık 2012 tarihli 28509 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği” <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?-MevzuatKod=9.5.16909&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=i%C5%9Fyeri%20tehli> (Erişim Tarihi: 25.12.2019)
10. <https://www.cdc.gov/niosh/> (Erişim Tarihi: 25.12.2019)
11. Deveci, Ö. Özel Sağlık İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora Tezi, İzmir, 2007
12. Arsal Yıldırım S., Gerdan S. Hastane Öncesi Acil Sağlık Çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamındaki Mesleki Riskleri. Hastane Öncesi Dergisi, Nisan 2017, Cilt 2 – Sayı 1 Sayfa No: 37-49 37.
13. Yılmaz, A. (2012). Denizli İlinde Görevli 112 Personelinin Geçirdikleri İş Kazaları, Pamukkale Üniversitesi, Acil Tıp ABD. Denizli.
14. Gülen, B., Serinken, M., Hatipoğlu, C., Özşar, D., Sönmez, E., Kaya, G., Akpınar, G. (2016). Work Related Injuries Sustained By Emergency Medical Technicians And Paramedics In Turkey. Ulusal Travma Acil Cerrahi Dergisi. 22(2):145-49.
15. Şahin, V. (2014). Sağlık Çalışanlarında İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları (Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Ameliyathane Çalışanlarında İş Kazaları). Beytepe Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
16. Okada N, Ishii N, Nakat M, Nahyama S. Occupational Stress among Japanese emergency medical technicians: Hyogo Prefecture. Prehospital Disaster Medicine 2005; 20: 115-121.
17. Oğan, H. (2014). Sağlık Çalışanları İçin işçi Sağlığı ve Güvenliği. TTB Yayınları. Ankara.

18. Ekşi, A. (2015). Kitlesele Olaylarda Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri Yönetimi. 2. Baskı, Kitapana. İzmir.
19. Özkan, Ö, Emiroğlu, N. (2006). Hastane Sağlık Çalışanlarına Yönelik İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Hizmetleri. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. (10)43-50.
20. Caballero, ML., Quirce, S. (2015). Identification and practical management of latex allergy in occupational settings. *Expert Rev Clin Immunol*.11(9):977-92.
21. Zahariev VK., Knezevic B., Bogadi-Sare A., Bubas M., Kristo D., Pejnovic N. (2012). Anaphylactic Reaction To Latex In A Health Care Worker: Case Report. *Acta Dermatovenerol Croat*. 20(3):207-9.
22. Tokuç, B., Turunç, Y., Ekuklu, G. (2011). Edirne'de Ambulans Çalışanlarının Anksiyete, Depresyon ve İşe Bağlı Gerginlik Düzeyleri. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. (42):39-44
23. Önder, Ö. R., Ağırbaş, İ., Yenimahalleli, G., Aksoy, A., Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde Çalışan hekim ve hemşirelerin geçirdikleri iş kazaları ve meslek hastalıkları yönünden Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Sayı: 10, 31-44, 2011
24. Annagür, B., Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Risk Faktörleri, Etkileri, Değerlendirilmesi ve Önlenmesi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*; 2:161-173, 2010
25. Önal, Ö. Acil Sağlık İstasyonlarında Çalışan Personelin Mesleki Risk Durumları, *Journal of Contemporary Medicine* 2015;5(4): 239-244 Doi: 10.16899/ctd.46579
26. Yeşildal, N., Sağlık Hizmetlerinde İş Kazaları ve Şiddetinin Değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, Sayı:4, 280- 302, 2005
27. Maguire B., Smith S. (2013). Injuries and Fatalities among Emergency Medical Technicians and Paramedics in the United States Prehospital and Disaster Med. 28(4):1-7.
28. Öztürk, J., Erdal, M., Ankara İli 2013 Yılı Sağlık Çalışanına Uygulanan Şiddet Olaylarının İstatistiksel Analizi, Ankara, 2014
29. Yıldız, MS. Türkiye'de Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Ankara İlinde Araştırma, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 2019; 22(1): 135-156.
30. Yeşil A. 112 Acil Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Sağlık Çalışanlarında Ruhsal Travma ve İlişkili Sorunların Yaygınlığı, Uzmanlık Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli 2010.
31. Gülen, B., Serinken, M., Hatipoğlu, C., et al. Work-related injuries sustained by emergency medical technicians and paramedics in Turkey, *Ulus Travma Acil Cerrahi Derg*, 2016;22(2):145-149 doi: 10.5505/tjtes.2015.94224
32. İşyeri Şiddetinin Çalışanların Tükenmişlik Düzeyi Üzerine Etkisi: Sağlık Sektöründe Bir Uygulama. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 3(1):103-13
33. Çelebi, İ. Çanakkale 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonlarında Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Şiddetle Karşılaşma Durumu ve Bu Durumun Tükenmişlik Sendromu Üzerine Etkisi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 2016; 1(2): 1-13.
34. Ekşi A., Celikli S., Catak İ. Effects of the institutional structure and legislative framework on ambulance accidents in developing emergency medical services systems. *Türk J Emerg Med*. 2015 Nov 17;15(3):126-30. doi: 10.1016/j.tjem.2015.11.006.
35. TBMM, "Sağlık Çalışanlarının Maruz Kaldığı İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ile İlgili İstatistik Bilgilere İlişkin" Soru Önergesinin Cevabı, 7/41243, 2014
36. Bilir, N. Yıldız AN. (2012). İş Sağlığı ve Güvenliği. Ç. Güler, L. Akın (Ed.) *Halk Sağlığı: Temel Bilgiler* (Cilt 3. Cilt, s. 1070-1096). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
37. Harrington J.M., Gill F.S., Aw T.C., Gardiner K.; "Occupational Health", 4th Edition 1998
38. Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Algısı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM). Ankara, 2017.